

sistemasining faollashuvida va ovqat hazm qilish jarayonlarini yaxshilaydi. O'simlik tarkibidagi faol moddalar organizmdagi virus va bakteriyalarga qarshi kurashadi, gemoglobin miqdorini oshiradi, odam immun sistemasini kuchaytiradi, qon tarkibidagi qand miqdorini pasaytiradi, organizmning suv va tuz miqdorini boshqarib turadi.

Rukkola o'simligining agroteknikasi. Rukkola o'simligini ekishda urug'dan va urug'i ekilib ko'kartirilgan ko'chatlaridan foydalaniladi. Erta bahorda rukkola o'simligining urug'lari oldindan tayyorlangan yerga 3-5 mm chuqurlikda ekiladi. Rukkola o'simligining turli xildagi bakterial va zamburug' kasalliklardan himoya qilish maqsadida, urug'ni ekishdan 2-3 soat oldin kaliy permanganatining och pushti eritmasiga ivitilib qo'yish tavsiya etiladi. O'simlikning biologik xususiyatlarini hisobga olib, 30 sm li pushta ustiga, pushta oralig'i 25-30 sm, o'simlik orasi 10-15 sm o'lchamda shaxmat usulida ekilishi maqsadga muvofiq bo'ladi.

O'simlik urug'lari juda kichik bo'lib, tuproq namligiga talabchan bo'ladi. Tuproq harorat 12°C bo'lganda 3-5 kunda unib chiqadi, 18-24°C da yaxshi unib rivojlanadi.

Xulosa. Karamguldoshlar oilasiga mansub rukkola (arugula) o'simlikligi afrodizialik xususiyati bilan birga uning vitaminlarga bo'y tarkibida vitamin A(beta karotin), vitamin B₁, B₂, B₄, B₅, B₆, B₉, vitamin C, vitamin K, vitamin E shuningdek rux, selen, magniy, marganes, mis, fosfor, natriy va temir kabi mikro va makroelementlarning borligi ushbu o'simlikning shifobaxshligi bildiradi va ko'pincha va dunyo mamlakatlariga tarqalganligi sabab bo'ladi. Qishloq xo'jaligi yo'nalishidagi Oliy ta'lim tizimiga, kasb-hunar kollejlari talabalariga o'simlikshunoslik, sabzavotchilik fanlaridan ushbu shifobaxsh o'simlik haqida ma'lumotlarni berishda yangi pedagogik texnologiyalardan bo'lgan "Klaster" metodidan foydalanish talabalari uchun ham, o'qituvchilar uchun ham har tomonlama qulay hisoblanadi.

ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi hududida ekish uchun tavsiya etilgan qishloq xo'jaligi ekinlari Davlat reestri. Toshkent – 2020. 34-35-betlar.
2. Zuyev V. Abdullayev A. Sabzavot ekinlari va ularni yetishtirish texnologiyasi. – T: O'zbekiston, 1997. 213-229-betlar.
3. Turkiya Respublikasi "Oziq-ovqat qishloq xo'jaligi vazirligi" hamda "Denizbank" hamkorligida tayyorlangan "100 ta kitob" dan iborat to'plam.
4. Zuyev V. Ataxodjayev, A. Qodirxo'jayev O. Himoyalangan yerlarda ko'chat va sabzavotlarni yetishtirish. "Toshkent" nashr, 2010. 215-224-betlar.
5. Октябрьская Т.А. Выращивание овощей в защищенном грунте. - М.: Дом МСП, 2005. - С. 163-194
6. Смирнова Е.А. Салат с ранней весны до поздней осени // Картофель и овощи. - Москва, 2000. № 1. с. 30-31.
7. Шуваев Ю. Зеленые культуры. В кн. Ранние овощи из теплицы. - М.: Новая волна, 2001. - с. 280-290.
8. <https://optolov.ru/uz/dizajn-kuhni/vysadka-rukoly-v-domashnih-usloviyah-salat-rukkola-osobennosti-posadka-i.html>
9. <https://cyberleninka.ru/article/n/shifobaxsh-rukkola-o-simligi>

УЎТ: 635-05

САБЗАВОТЧИЛИК ФАНИДАН «ҚОВОҚ ЎСИМЛИГИ» МАВЗУСИНИ ЎТИШДА ЯНГИ ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ

Нафетдинов Шавкатулло Шукурович, доцент, б.ф.н.,
Жамолитдинова Юлдуз Шавкатовна, магистр,
Бухоро давлат университети.

Аннотация. Қишлоқ хўжалиги йўналишидаги Олий ва ўрта Махсус таълим муассасаларида, касб-хўнара коллежларида ўтиладиган ҳар бир соат назарий ва амалий машғулотларнинг даври талабига асосан янги педагогик технологиялар талаблари асосида ўтилиши мақсадга мувофиқ бўлади. Касб-хўнара мактабларида, қишлоқ хўжалиги йўналишидаги касб-хўнара коллежларида, ўрта махсус билим юртиларида ўтиладиган сабзавотчилик фанидан ўтиладиган қовоқдошлар оиласига мансуб «Қовоқ ўсимлиги» мавзусини ўтишда янги педагогик технологиялардан фойдаланиш даври талаби ҳисобланади. Қовоқ ўсимлиги ҳақидаги барча маълумотларни ўқувчи талабаларнинг ёш хусусиятлари ва билим даражасини ҳисобга олган ҳолда кетма-кетлик, изчиллик ва илмийлик принципларида амал қилган ҳолда ўқувчи талабаларга қизиқарли қилиб етказишга «Кластер» методи ёрдам беради.

Калит сўзлар: Қовоқдошлар оиласи, қовоқ ўсимлиги, идишқовоқ, носқовоқ, чилимқовоқ, қозонқовоқ, педагогик технологиялар, кластер методи.

Аннотация. Желательно, чтобы каждый час теоретической и практической подготовки в сельскохозяйственных высших и средних специальных учебных заведениях и профессиональных колледжах основывался на требованиях новых педагогических технологий. Использование новых педагогических технологий – требование времени к теме «Тыквенное растение», относящейся к семейству тыквенных, которая преподается по предмету овощеводство в профессиональных училищах, сельскохозяйственных профессиональных колледжах, средних специальных учебных заведениях. Метод «Кластер» помогает в интересной форме донести до учащихся всю информацию о растении тыква, учитывая возрастные особенности и уровень знаний учащихся, соблюдая принципы последовательности и научности.

Ключевые слова: Семейство кабачковых, тыквенное растение, кабачок, тыква, педагогические технологии, кластерный метод.

Annotation. It is desirable that every hour of theoretical and practical training in higher and secondary special educational institutions in the field of agriculture, in vocational colleges, should be based on the requirements of new pedagogical technologies. The use of new pedagogical technologies is the demand of the times for the topic "Pumpkin plant" belonging to the family of pumpkins, which is taught in the subject of vegetable growing in vocational schools, agricultural vocational colleges, secondary specialized educational institutions. The "Cluster" method helps to convey all the information about the pumpkin plant in an interesting way to the students, taking into account the age characteristics and knowledge level of the students, following the principles of sequence, consistency and scientificity.

Key words: Zucchini family, pumpkin plant, zucchini, pumpkin, pumpkin, pumpkin, pedagogical technologies, cluster method.

Сабзавотчилик фанидан "Қовоқ ўсимликлари" мавзусини ўқишда қўлланиладиган кластер технологияси.

Қовоқнинг хусусиятлари. Полиэкинлари мевасидан қовоқнинг қўллаб хусусиятлари бор. Қовоқ *cucurbita* L. истеъмолда, саноатда, қорвачилиқда озқа сифатида фойдаланилади. Қовоқ яна халқ табиатида муҳим рол ўйнайди. Қовоқнинг яна бир хусусиятларидан бири, Ўзбекистон шароити учун қовоқ ўсимлигининг турлари ва навлари тупроқ танламайди, аммо мезофит шароитида яхши ўсади. Қовоқ меваси ўсимлигининг парҳез таом ҳисобланади. Қовоқ мевасининг таркибида қуруқ модда – 26,8% гача бўлиб, қанд миқдори эса 13,8% гача бўлади. Бундан ташқари ҳар хил витаминлар (V_1 тиамин, V_2 рибофлавин, РР никотин кислотаси), кўп элементлари ва органик кислота (олма, қаҳрабо, лимон ва бошқа)лар учрайди. Қовоқ уруғининг таркибида 50% гача мой бўлиб, пўсти юмшоқ силлиқ уруғли навлари экилганда гектаридан 600-700 кг мой олиш мумкин. Қовоқни ем-хашак сифатида, киш бўйи яхши сақланадиган хашаки навлари ширали озқа сифатида қорва молларига берилади. Ўзбекистонда кам миқдорда экилса ҳам, қовоқнинг баъзи турлари – идишқовоқ носқовоқ, чилимқовоқ, тошқовоқ сингари пўсти қаттиқ навлари мевасидан идиш, нос идиш, чилим, турли хил ўйинчоқлар ва люффа (қозон ювгич)дан ҳар хил рўзғор мақсадларида фойдаланиш мумкин.

2. Қовоқнинг морфологик хусусиятлари

Қовоқ 4 та кенжа туркум ва 25 турни ўз ичига олади. Ўзбекистонда қиладиган қовоқлар морфологик ва ҳўжалик-биологик белгиларига эга бўлган 3 та турга киради:

1. Қаттиқ пўстли ёки оддий қовоқ – *C. Pepo* L.
2. Йирик мевали қовоқ – *C. maxima* Duch.
3. Мускат қовоқ – *C. moschata* Duch.

Республикамиз фермер ҳўжаликлари ва шахсий томорқаларда қовоқнинг 140 дан ортиқ нав намуналари учрайди, булардан мускат қовоқлари 40-45% ни, йирик мевали қовоқлар 30-35% ни ва қаттиқ пўстли қовоқлар 25-30% ни

ташқил этади. Қовоқ илдизлари кучли ривожланган бўлиб, асосий илдизлари 2 м гача чуқурликка кириб боради, ёнилдизлари тарқалиш радиуси 2-5 м гача, умумий узунлиги бир туп қовоқда 171,5 метргача етади. Қовоқ барглари йирик, бандлари узун бўлиб, тур ва навларига қараб шакли, ранги ва тукланиши ҳар хил бўлади. Бир туп қовоқнинг барг юзаси 30-32 м² га етиши мумкин. Гули айрим жинсли бўлади, баъзи ҳолларда икки жинсли гуллар ҳам учраб, улар мева бермайди. Гуллари четдан чангланувчи, яъни асалари, шамол ва бошқа ҳашаротлар ёрдамида чангланади. Қовоқ етиштиришда кўпчилик деҳқонларнинг энг кўп берадиган саволи ёки муаммоси бу – қовоқ гуллаш даврида гуллашига қарамай, нима учун мева тугмаётганлиги ҳақида бўлади. Бунинг сабаби қовоқнинг эркак гуллари урғочи гуллардан олдинроқ очилиши, яъни чангланмай қолиши билан боғлиқдир. Бироқ, бошқа муаммолар сабаб бўлиши мумкинлигини ҳам эътибордан қочирмаслик керак. Булардан:

- чангланиш давридаги ҳароратнинг юқори даражада бўлиши;
- чанглатувчи арилар ва бошқа ҳашаротларнинг камлиги;
- зарарли ҳашаротларга қарши воситаларнинг нотўғри ишлатилиши.

Қовоқ меваси – кўп уруғли сохта-резавор мева, яъни қовоқча бўлиб, уларнинг оғирлиги бир неча 10 г дан 80 кг гача бўлади.

Қовоқ ўсимлигининг халқ табиатидаги ўрни.

Қовоқ ўсимлиги халқ табиатида ҳам қўлланилиб келинади. Қовоқ мевасидан тайёрланган қайнатма билан Абу Али Ибн Сино кўкрак ва қулоқ ҳамда йўтални даволлаганлар. Қовоқ уруғи организмдан гижжаларни туширишда энг яхши восита ҳисобланади. Таркибидаги токсик моддалар гижжаларни фалажлайди. Қовоқ шираси тинчлантирувчи таъсир кўрсатади, уйқуни яхшилади ва ҳомиладор аёлларда

қушишга қарши яхши восита ҳисобланади. Қовоқдан каротин олинади. Каротиннинг доривор препарати йирингли яраларни, куйганни, совуқ урганни, шиллиқ пардани яллиғланиш касалликларини даволаш учун ишлатилади. Қовоқ семизликдан холос қилишга ёрдам беради. Қирилган хом қовоқ ярани даволовчи ва яллиғланишга қарши восита сифатида терининг куйган ва зарарланган жойларига, турли тошма яраларга богланади.

Қовоқ ўсимлигининг тупроқ ва иқлимга талабчанлиги. Қовоқ ўсимлигининг яна бир афзал томони тупроқ танламайди, ернинг рельефига талабчан эмас, қурғоқчиликка, шўрга чидамли, суғорилмайдиган лалми шароитда ҳам ўстириш мумкин. Бўз, ўтлоқ тупроқлар ва янгидан ўзлаштирилган ерлар, нордонлиги рН 6,5-7,5 га тенг бўлган тупроқларда яхши ўсади. Тупроқ нисбий намлиги 80% дан кам бўлмаслиги керак. Далага илк маротаба экин экишдан олдин имкон қадар тупроқ таҳлили ўтказилса яхши бўлади. Қовоқ экиладиган ерга 3 йил давомида кетма-кет экилиши мақсадга мувофиқ эмас. Қовоқ органик ўғитларга талабчан. Лекин жуда кўп миқдорда бериш, айниқса, янги, чиримаган ўғит ривожланишни секинлаштиради, касалликларга чидамлилигини камайтиради ва мевасининг сифати бузилади.

Қовоқ иссиқ ва илиқ иқлимда яхши ўсади. Салқин ҳавода ўзгаради, ҳарорат 0°C бўлса, ўсимлик нобуд бўлади. Уруғи тупроқ ҳарорати 10-12°C бўлганда уна бошлайди. Мақбул ҳарорат 18-25°C ни ташкил этади. Қовоқнинг гуллаши ва мева туғиши даврида талаб қилинадиган ҳарорат 28-32 градусни ташкил қилади. Ҳарорат 12-15°C гача пасайса, гули тўкилиб кетади, ўсишдан тўхтади ва секин-аста қуриб қолади. У қурғоқчиликка чидамли. Уларнинг ушбу хусусияти фақат сувнинг кам сарфлашига эмас, балки бақувват илдизлари орқали тупроқдан ўзлаштириб олаётган сув миқдорига ҳам боғлиқ.

5. Қовоқ ўсимлигининг навлари. Республикамизда қовоқнинг 2020 йили Давлат реестрига киритилган навларининг тавсифи 1-жадвалда келтирилган.

6. Ерни экишга тайёрлаш, экиш муддатлари ва усуллари. Қовоқ органик моддаларга бой бўлган, сув ва ҳавони яхши ўтказадиган шўрланмаган ерларда яхши ўсади. Қовоқ учун энг яхши ўтмишдош экинлар беда, карам, сабзи, маккажўхори ва шоли ҳисобланади. Ерни экишга тайёрлашда ер кузда 28-30 см чуқурликда шудгорланади. Бедапоядан бўшаган ер бўлса, албатта, икки ярусли плуг билан ҳайдалади. Экиш олдида эса чизелланади, бороналанади ва мола босилади. Сўнг қатор оралари 70 ёки 90 см ли эгатлар олинади.

Экиш муддати ва усули. Қовоқ уруғлари экишдан олдин касалликларга қарши ишлов берилиб, 12-24 соат давомида сувда ивителиди. Экиш муддати тупроқ ва иқлим шароитига

ҳамда навига қараб апрель ойи ўрталари-май ойи бошларида эртаги ва ёзги навлар май ойи охирида, кузги, кишки навлар июнь бошларида экилиши мақсадга мувофиқ. Экиш кенг пушталаб, икки қаторли лентасимон усулда экилади. Бунда суғориш ариқлари кенглиги 70 ёки 90 см қилиб олинади. Эгатлар ораллиги фойдаланадиган трактор ғилдираклари ораллигининг кенглигига боғлиқ. Бу усулда қовоқ х 70 см ёки х 60 см ли экиш схемаларида экилади. Бунинг учун ҳар бир уяга 4-5 та дондан уруғ ташланиб, ҳар гектарига 3-5 кг меъёрда уруғ сарфланади. Экиш чуқурлиги 4-6 см ни ташкил этади.

7. Ўғитлаш ва парваришлаш. Қовоқ етиштиришда эскидан фойдаланиб келинаётган ерларга гектарига 20-40 тонна чиринган гўнг солиш зарур. Бўз тупроқли ерларда ўстирилса, гектарига таъсир этувчи модда ҳисобида N-100-150, P₂O₅-100-150, K₂O-50-60кг ҳисобида; ўтлоқ ва ўтлоқ-ботқоқ тупроқли ерларда N-100-120, P₂O₅-100-120, K₂O-50-60 кг ҳисобида солинади. Янги ўзлаштирилган ерларга ва бедапоядан бўшаган ерларга биринчи йили қовоқ экилганда азотли ўғитлар берилмайди, фосфор эса гектарига 100-150, калий 50-60 кг солиш тавсия этилади. Қовоқни парваришлаш қатқалоққа қарши кураш ва кўчат хатосини қайта экишдан бошланади. Ниҳоллар икки марта яғана қилинади, бунда биринчиси 1-2 чинбарг ҳосил қилганда, ҳар уяда 2-3 та ўсимлик қолдириб, иккинчиси 3-4 чинбарглари пайдо бўлганда, ҳар бир уяда 1-2 та ўсимлик қолдирилади. Ўсимликка биринчи яғанадан сўнг комплекс ишлов берилади, суғорилади, қатор ораси ва пушта культивация қилинади ва чопилади. Ўсимлик 3-4 чинбаргли бўлганда иккинчи комплекс ишланади ва озиклантирилади. Қовоқ ер ости сизот сувларининг жойлашиш чуқурлигига қараб 3-4 дан 6-7 мартагача суғорилади. Ўсиш даврида биринчи ва иккинчи чопикдан сўнг бир марта, сўнг мева пишишигача ҳар 10-14 кунда, мева пишиш даврида эса ҳар 15-20 кунда суғориб турилади. Суғоришда ҳар гектарига 600-700 м³ сув сарфланади.

8. Қовоқ ўсимлигининг ҳосилдорлиги ва ҳосилни сақлаш. Қовоқ ўсимлигининг ҳосилини йиғиб олиш, мевалари пишиш даражасига кўра белгиланади. Бунда нав намуналарининг белгиларига хос бўлган, яъни меваси пўстининг ранги, шакли ва ўзига хос хусусиятларига қараб йиғиб олинади. Одатда ҳосил йиғим-терими сентябрь ойининг иккинчи ярмидан ноябрь ойи бошларига қадар давом этади. Қовоқ ҳосили ҳар 8-10 кунда бир, жами 3-4 марта терилади. Ҳар бир гектаридан олинган ҳосил навларнинг имкониятларидан келиб чиқиб, 25 тоннадан 55 тоннагача ташкил этади. Масалан, Ширинтой нави 20-27 т/га, Испанская 73 нави 20-30 т/га, Палов каду 268 35-50 т/га, Кашкарская 1644 эса 40-55 т/га ни ташкил этиши мумкин. Йиғим-терим пайтида қовоқ

1-жадвал.

Республикамизда қовоқнинг 2020 йили Давлат реестрига киритилган навларининг тавсифи

Турлари	Навлари	Ўсиш даври, кун	Қанд миқдори, %	Мевасининг		
				вази, кг	шакли	пўст ранги
Йирик мевали қовоқ	Испанская-73	130-140	8-14	4-5	Юмалоқ ботиқ	Кулранг яшил
Мускат қовоқ	Палов каду 268	110-120	5-5,4	5-6	Узунок юмалоқ	Оч жигарранг
	Кашкарская 1644	100-120	5-5,6	5-20	Узун	Сабзи ранг
Қаттиқ пўстли қовоқ	Стофунтовая	80-100	5-5,4	4-6	тухумсимон	Сарғиш яшил йўлли
	Ширинтой	135	5-5,5	2,5	Узун	Тук сарик
	Баҳодир	120-125		3-5	Тухумсимон	тук сарик
	Нон кади	100-110	5-5,4	4-5	Узун	Оч сарик
	Ферро F ₁	100-110	5-5,2	3-4	Юмалоқ	Тўқ сарик

мевасини поядан ажратиб олишда эҳтиёткорлик билан зарар етказмасдан олиниши керак. Мевалар пўстлогининг зарарланиши чидамлиликини камайтиради. Омборларда узоқ турмасдан чириб кетишига сабаб бўлади. Қовоқни сақлаш учун қуруқ ва салқин омборлар танланади. Қуёш нури тўғри тушиб турадиган омборлар қовоқ пўстлогининг шикастланишига олиб келади. Меваларни омборларга жойлашдан олдин омбор яхшилаб тозаланиши, касаллик ва зараркунандалардан холи қилиниши шарт. Сақлаш мобайнида кўп уймаслик, катта-кичиклигига қараб жойлаш лозим. Қовоқ меваларини узоқ сақлаш учун ўрта йирикликдаги мевалари шикастлантirmай йиғиб олиниб, махсус хоналарда сўриларга қўйиб ёки сомонпохоллар тўшаб уларнинг устида сақланади. Кузда қаттиқ совуқлардан олдин ҳосилни йиғиб олиш шарт. Сифатли даражада сақлаш учун мевалар пўстлогини яхшигина қаттиқ бўлиши лозим. Сақлаш учун энг мақбул ҳарорат 8-10 даража ва ҳавонинг нисбий намлиги 50-70 фоизни ташкил этади. Қовоқни сақлаш муддати 11 ойгача давом этиши мумкин.

Хулоса. Қовоқдошлар оиласига мансуб қовоқ ўсимлиги қовоқ *cuscuta L.* инсониятга қадим-қадимдан маълум бўлиб,

истеъмолда, халқ табobatiда, саноатда, чорвачилиқда озуқа сифатида фойдаланиб келинмоқда. Қовоқ ўсимлиги агротехник жиҳатдан қуруқ ва иссиқ об-ҳаво шароитида, турли тупроқ-иқлим шароитларида ўсиб яхши ҳосил бериш хусусияти билан Ўзбекистоннинг барча вилоятларида экиб ўстиришга мос келади. Қовоқ ўсимлигининг меваси шифобахш парҳез таом ҳисобланиб, мевасининг таркибида 26% дан ортиқ қуруқ модда, қанд миқдори эса 13% дан ортиқ бўлиши унинг шифобахшлик хусусиятини белгилайди. Бундан ташқари ҳар хил витаминлар (V_1 тиамин, V_2 рибофлавин, РР никотин кислотаси), кўп элементлари ва органик кислота (олма, каҳрабо, лимон ва бошқа)лар учрайди. Қовоқ уруғининг таркибида 50% гача мой бўлиб, пўсти юмшоқ, силлиқ уруғли навлари экилганда гектаридан 600-700 кг мой олиш мумкин. Қовоқни ем-хашак сифатида, қиш бўйи яхши сақланадиган хашаки навлари ширали озуқа сифатида чорва молларига берилади. Ўзбекистонда кам миқдорда экилса ҳам, қовоқнинг баъзи турлари – идишқовоқ, носқовоқ, чилимқовоқ, тошқовоқ сингари пўсти қаттиқ навлари мевасидан идиш, носидиш, чилим, турли хил ўйинчоқлар ва люффа (қозон ювгич)дан ҳар хил рўзғор мақсадларида фойдаланиш мумкин.

АДАБИЁТЛАР:

1. Ўзбекистон Республикаси ҳудудида экиш учун тавсия этилган қишлоқ хўжалиги экинлари Давлат реестри. Тошкент : 2020. – 59 б.
2. Зуев В., Абдуллаев А. Сабзавот экинлари ва уларни етиштириш технологияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 1997. б. 116-132.
3. Туркия Республикаси “Озиқ-овқат қишлоқ хўжалиги вазирлиги” ҳамда “Denizbank” ҳамкорлигида тайёрланган “100 та китобдан” иборат тўплами.
4. Остонакулов Т. Э., Зуев В. И., Қодирхўжаев О. Мевачилик ва сабзавотчилик (Сабзавотчилик): Наврўз. – Тошкент : 2018. – б. 360-380.
5. Ҳақимов Р., Ҳақимов А., Тошмуҳаммедов А. Сабзавот ва полиз экинлари уруғчилиги: Тошкент Ислон университети. – Тошкент : 2003. – б. 76-81.
6. Ўсимликшунослик. Дарслик. Х. Отабоева.

УЎТ: 631.5:633.853

СИДЕРАЦИЯ УЧУН ЭКИЛГАН КЎК НЎХАТНИНГ ЎСИШИ, РИВОЖЛАНИШИ ВА ҲОСИЛДОРЛИГИ

Оброев Ғофур Бахриддинович, PhD,

Мамашарибова Машхура Мирзабек қизи, талаба,

Бобоева Нафиса Асатуллоевна, катта ўқитувчи,

Самарқанд давлат ветеринария медицинаси, чорвачилик ва биотехнологиялар университети.

Аннотация. Қишлоқ хўжалик экинларининг ҳосилдорлиги ва ҳосил сифатини сидерат экинлари ёрдамида бошқаришда, нафақат сидерат экиннинг тури, экиш меъёри ва муддати, балки сидерат экинларини ерга ҳайдаб ташлаш чуқурлиги ҳам муҳим аҳамият касб этади. Сидерат экини 8-10 см чуқурликка ҳайдаб ташланганда кузги бугдой ҳосилдорлиги 36,5 ц/га ни, 18-20 см да 38,0 ц/га ни ва ниҳоят 22-25 см да 42,9 ц/га ни ташкил этади.

Сидерат экинларни илдиз ва ангиз қолдиқлари, улар таркибидаги озиқа моддалар тупроқ унумдорлигини оширибгина қолмасдан, унинг агрофизикавий, сув-физик ва агрохимёвий хусусиятларини ижобий томонга ўзгартириши аниқланган. Сидерат экини сифатида кўк нўхатни экиш, ўстириш ҳамда кузги бугдойни экишдан олдин ерга ҳайдаб ташлаш орқали кузги бугдойнинг ҳосилдорлигини ошириш, яшил массаси тупроққа чириб парчаланиши натижасида тупроқда гумус миқдорининг ошганлиги муҳим аҳамият касб этади.

Калит сўзлар. Сидерат, кўк нўхат, биомасса, яшил ўғит, гумус, ўтмишдош, сомон.

Аннотация. В управлении урожайности и качества урожая сельскохозяйственных культур с помощью сидерации, необходимо уделять большое внимание на вид, норму высевы, срок посева сидеральных культур. Особенно, глубина заделки сидеральных культур является ключевым фактором как и в повышении плодородия почв, так и урожай-